

ROZPALIĆ (30) *vb pf*

rof- (21), roz- (9).

o jasne; w *inf* -pa- (3) *SienLek*, *HistRzym*, *Oczko*, -pã- (1) *BudBib*; w pozostałych formach a pochylone.

inf rozpalić (5). ◇ *fut* 2 *sg* rozpálisz (1). ◇ 3 *sg* rozpáli (2). ◇ 3 *pl* rozpálą (1). ◇ *praet* 2 *sg* m -ś rozpálił (1). ◇ 3 *sg* m rozpálił (4). *f* rozpáliła (1). ◇ 2 *pl* m *pers* -ście rozpálili (1). ◇ 3 *pl* *subst* rozpáliły (1). ◇ *imp* 2 *sg* rozpál (4). ◇ *con* 2 *sg* m byś rozpalił (1). ◇ 3 *sg* n by rozpáliło (2). ◇ [3 *pl* m *pers* by rozpálili.] ◇ *impers praet* rozpál(o)no (1). ◇ *part praet act* rozpáliwszy (5).

Sł stp, *Cn brak*, *Linde XVI w.* (jeden z niżej notowanych przykładów).

1. Spowodować pojawienie się ognia, płomienia: zapalić, podpalić; *succendere PolAnt* (5) :

rozpalić co [= *pod czym*] (2): Tedy Krol gniewem zápalony/ rofkazał panwie y kotły rozpalić/ ktore ná tychmiał rozpalono. *BudBib 2.Mach 7/3*.

Zwroty: »iskry rozpalić« (1): Oto wżytcy wy podżegaćie ogień przepafaliście fię iłkrami/ chodźcie po ognifku ognia wálzego y po iłkrach ktoreście rofpalili [*in scintillis quas incendistis*] *BudBib Is 50/11*.

[»rozpalić piec«: á odpowiedáiąc rzekł/ żeby rozpalili piec [*ut succenderent fornacem*] siedm kroć więcey/ niż więc rozpaliwano *BudBib Dan 3/19 (Linde)*.]

Przen (4) : Proba me domine et tenta me: vre renes meos et cor meum. Doświadcz mie panie boże á rácz mie kulić rofpal wnętrzości moie y ferce moie. *WróbŻółt 25/2*.

Zwroty: »rozpalić lampę« (1): Tyś rofpalił lámpę moię [*tu illuminas lucernam meam Vulg Ps 17/29*]/ tyś mé cięmności Roświecił/ mój Boże/ ogniem swoiéy światłości. *KochPs 24*.

»ogniem rozpalić« (1): Abowiem być też y ogniem rofpalił wnętrzości moie á chciał práwie wyrozumieć ferce moie/ nienaydziełz nic inżzego iedno zem ia nigdy nieprzepomniał dobrodziefstwa twego *RejPs 37v*.

a) *O natchnieniu poetyckim* (1) :

Zwrot: »ogień [*w kim*] rozpalić« (1): Od ognia/ który wemnie Muzę rofpaliły/ Gdy o twoich przymiotách ták wiele mowiły. *PudłFr 72*.

2. Rozgrzać w najwyższym stopniu w ogniu (o metalach: do czerwoności) [*w tym: co (11)*] (13) : *FalZioł V 92 [2 r.] 109*; pothym náłzy ono dziáło rofpaliwży ftłukli wmiotáli w wodę łztuki/ áby nieprzyiáciel nie miał go pożytku *BielKron 309v*; Cauterium, Zelázna cechá/ którą rofpaliwżi cechuyá. Piątnuyá/ Piątno. *Mącz 43a*; *SienLek 91, 116v, 166v, 181*; Widząc to Cefarz kazał rofpalić miedzianego wołu/ y kazał ie żywe tám włádzić. *HistRzym 132v*; *BielSpr 63*.

W przeciwstawieniu: »rozpalić ... ugasić« (1): *SienLek 75vcf* »w ogniu rozpalić«.

Zwroty: »rozpalić gorąco« (1):y milcząc [*św. Dunstan*] rozpalił klefzćze gorąco/ y wyrwawży ie z ognia/ vchwyćił iemi czártá zá nos/ y ściłkał y trzymał *SkarŻyw 508*.

»[czego] w ogniu rozpalić« (1): á wżákże go [*tj. wapna*] Diołzkorides/ lekarz ftáry/ popráwiác/ y dopálác vczy/ mowiác/ iż go po trzy kroć w ogniu rofpalić/ á zá pierwżym y wtorym rázem w Winie vgásić *SienLek 75v*.

3. Zniszczyć ogniem, spalić [*co*] (1) :

W porównaniu (1): A puścił dym s frogim ognym do fwey obliczności/ Práwye yák węgle rospalił ty wflytki nilkości/ Okázuyąc okrutny gnyew fwey popędliwości. *LubPs E.*

4. Spowodować wysuszenie powierzchni ziemi, gleby (1) :

Zwrot: »gorącością rozpalić« (1): áby [słońce] łuchością á gorącością łwoią rospaliło á zátwardziło zyemię/ iżby ná niey popaliło á połufzyło żywności iey *RejAp 134v.*

5. Spowodować podwyższenie temperatury ciała [w tym: kogo (2)] (3) :

Bezpodmiotowo (1): dáć mu wody łtokowéy wypić ile chce: ále tráfiác gdy go iuz nabárziéy rospali *SienLek 140v.*

Szereg: »rozpalić a ku gorączce przywieść« (1): Przeto té choroby/ któreby álbo ciało vłufzyły/ á iáko próści mowią wywędziły: álbo któreby bárzo rospalić/ á ku gorączce iákiéy przywieść miály: do wód tych cieplicznych/ przyłtąpić niemáią *Oczko 13.*

a. Wprawić w stan upojenia alkoholowego (1) : Biádá thym ktorzy ráno wltawáią ku náłładowaniu pijańłtwa/ y thym kthorzy ná nim do wieczorá trwáią/ áz ie rospali wino *RejPosWstaw 44.*

6. [Spowodować uczucie pieczenia, wewnętrznego palenia:

Fraza: »rozpali [kogo] jad«: Gdy przyłzli [książęta potruci przez Popiela] do gołpod/ rospalił ie iad/ wielką boleść ćierpieli/ rychło pomárli. *BielKron 1597 42.]*

7. Wywołać w kimś skrajną namiętność [kogo, co] (5) : Przebóg cóż mówiłz mátko? coby rozpaliło Nie włpominay/ by fię zász bárziéy nie żarzyło. *GosłCast 38.*

rozpalić kim (1): Y przywiódwłzy mu [szatan św. Benedyktowi] ná miłł niewiáłtę iednę/ ktorą gdzieś widziál: ták go iey ofobą rospalił y złą żądzą w łerce iego wrzucił/ iż máło z oney pułtyniey požądliwością rołkofzy zwyciężony/ niepobieżał. *SkarŻyw 249.*

Zwroty: »rozpalić miłość, w miłości« (1:1): Nie drzewiéy oká z niego chćiwégo łpuściłá [Ariadna z Tezeusza] Áz ognia nieobácznym łercem záchwyćilá. Który w niéy włzytkich człónków zmácał áz do kości/ Y rospalił niebogę w okrutnéy miłości *KochPam 81;* Ze wykradnę z łercá iéy [żony Putyfara] miłość ku mężowi/ A rozpalę iá włzytkę przeciw młódzieńcowi [tj. Józefowi]. *GosłCast 15.*

W przeni (1) :

Zwrot: »serce [czyje] rozpalić« (1): To nam dżiwno/ iż temu łynaczkowi niebo y gwiazdy łłużą/ y ták łerce náłze rospaliłá tá gwiazdá iego/ iż nam kázálá włzytkiego odbieżeć/ á z táką ochotą tego krolá tákiego łzukác. *SkarKaz 519b.*

Formacje współrdzenne cf PALIĆ.

Cf ROZPALENIE, ROZPALONY